

Büyük duruşmada kul hakkı

Cemil Bey: “1. Hayvanlar akıl ve şuur sahibi olmadıklarına göre, akıl sahibi olmayan hayvanların mahşerde insanlar gibi hesapları görülecek mi? 2. İnsanlardan mecnun olanlar hesaba çekilecekler mi? 3. Hesaba çekilmekte akıl mı, cüz’-î ihtiyarî mi ölçüdür?”

Mahkeme-i Kübra duruşmasının en çetin hesabının kul hakkı ve hukuku ile ilgili olacağında şüphe yoktur. Boynuzsuz koyunun hakkının boynuzlu koyundan alınacağı çetin bir gün olan büyük duruşma günü, kul hakkının affının, ilgili kulun elinde olacağı; bunun için iyiliklerinden bir kısmının, hakkını yediği kula verileceği, iyilikleri bittiği halde hâlâ üzerinde kul hakkı varsa, bu defa üzerinde hakkı bulunan kimselerin günahlarının alınıp bunun üzerine yükleneceği ve böylece adaletin eksiksiz sağlanacağı hadislerde bildirilmiştir. Hatta Peygamber Efendimiz (asm), bu durumdaki bir kısım kişilerin orada gerçekten iflâs ettiğini haber vermiştir.¹

Keza Peygamber Efendimiz Aleyhissalâtu Vesselâm’ın, “Şüphesiz Kıyamet Günü haklar sahiplerine verilecektir. Hatta boynuzsuz koyun için, boynuzlu koyuna kısas yapılacaktır”² hadisi—hayvanlardan en yumuşak huyu ile tanınan koyunun seçilmesi—ve bu hadisle ilgili Üstad Bedüzzaman Hazretlerinin yorumları³, bize, kul hakkı sorgusundan hayvan da olsa, mecnun da olsa, deli de olsa, bunak da olsa, çocuk da olsa, şehid de olsa hiçbir canlının ve hiçbir kimsenin hariç kalmayacağını bildiriyor.

Konuyla ilgili şu hadisleri inceleyelim:

* Bir adam sordu: “Ey Allah’ın Resûlü, Allah yolunda öldürüldüğüm takdirde, bütün günahlarım bağışlanır mı?”

Resûlullah Aleyhissalâtu Vesselâm:

“Evet, sen sabreder, mükâfaât bekler, geri kaçmadan ileri atılır vaziyette olduğun halde öldürülürsen bağışlanır!” buyurdu.

Peygamberimiz (asm) az sonra adama tekrar:

“Nasil sormuştun?” buyurdu.

Adam, sorusunu aynen tekrarlardı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz Aleyhissalâtu Vesselâm:

“Evet, kul borcu hariç, bütün günahların affedilir. Cebrail bunu bana şimdi bildirdi!” buyurdu.⁴

* Resûlullah Aleyhissalâtu Vesselâm buyurdular ki:

“Kimin iki hanımı olur ve aralarında adaletli davranmazsa kıyamet günü vücudunun yarısı felçli olarak gelir.”⁵

* Ebû Mûsa radiyallâhü anh anlatıyor: “Resûlullah Aleyhissalâtu Vesselâm buyurdular ki:

“Allahu Teâla nazarında, bir kulun Allah tarafından yasaklanan büyük günahlardan sonra, beraberinde getirebileceği en büyük günahlardan biri, kişinin ödenecek karşılık bırakmadan üzerinde kul borcu olduğu halde ölmesidir.”⁶

Sorularınıza gelince: 1- Hayvanların, “haklar” konusunun dışında hesaba çekilecekleri bir konu olduğu bildirilmemiştir. Hayvanların amellerine göre muâmele görecekları muhakkaktır. Bediüzzaman, ahirette hayvanların kendilerine münasip bir tarzda mükâfat veya cezalarının olacağını söylemiştir.⁷ Fakat şüphesiz onlar üzerinde de, umumî hakların dışında Cenâb-ı Hak'ın ikram ve iltifatının bulunacağı, rahmetinin şenindedir.

2- İnsanlardan akıl sahibi olmayanlara da üzerlerinde bulunan kul hakkının hesabının sorulacağı ve bunun ödettirileceği anlaşılmaktadır. Fakat bu husus, Cenâb-ı Hak'ın rahmetiyle muamele etmeyeceği şeklinde anlaşılmamalıdır. Yani, çocuk, deli, mecnun, bunak ve bunlar gibi aklî ehliyeti olmayan kimselerin, bilmeden ve kasıtsız olarak yedikleri haklar konusunda Cenâb-ı Hak'ın lütfuyla muamele buyurması, hakkı yenen kişiye fazlından sevap lütfetmesi veya Cennetini genişletmesi, böylece aklî ehliyeti olmayan kimsenin hesabını kolaylaştırması elbette Allah'ın sonsuz rahmetinden umulur. Nitekim Cenâb-ı Hak: “Ben kulumun hüsn-ü zannı üzereyim”⁸ buyurmuştur. Cenâb-ı Hak hakkındaki hüsn-ü zannımız budur. Takdir Allah'ındır.

3- Akıl ve cüz'î irade (cüz'-î ihtiyarî) birlikte kullanılan ve birbirini tamamlayan ruhun birer aktif unsurudur. Akılsız cüz'î irade bütün canlılarda vardır. Fakat hesaba çekilmekte şüphesiz akıl ölçüdür. Akıl olmadığında cüz'î irade, “kul hakkı” dışında tasarruflarından sorumlu değildir. Kul hakkının da—böyle aklî ehliyetten yoksun olanlar için—Cenâb-ı Hak'ın husûsî şefkatiyle ve merhametiyle bertaraf edileceği, hak sahibine fazl-i İlâhî ile feyiz ve sevap lütfedileceği umulur. Nitekim Allah'ın rahmetinden umudumuzu kesmemekle emrolunduk.⁹

Dipnotlar:

1- Bakınız: Riyâzu's-Sâlihîn, 218

2- Riyâzu's-Sâlihîn, 204

3- Lem'alar, Y.A. Neşr., 2003, s. 339

4- Müslim, İmâret 117, (1885); Muvatta, Cihad 31, (2, 461); Nesâî, Cihâd 32, (2, 33)

5- Ebu Davud, Nikah 39, (2133); Tirmizî, Nikah 42, (1141); Nesâî, İşterü'n-Nisa 2, (7, 63); 6- Ebû Dâvud, Büyû 9, (3342)

7- Lem'alar, Y.A. Neşr., 2003, s. 339

8- Buhârî, Tevhîd, 15; Tirmizî Tevbe, 1

9- Zümer Sûresi: 53